

ER BEVERS SAGA OG OLIF & LANDRES OVERSAT FRA ENGELSK?

AF de riddersagaer der findes på islandsk og som er ældre end reformationen, er nogle oversat fra andre sprog (og ofte ændret af senere afskrivere), de andre forfattet på islandsk. De fleste af de oversatte sagaer stammer enten fra latin (fx *Trójumanna saga* og *Breta sögur*) eller fra oldfransk (fx *Tristrams saga* og de fleste dele af *Karlamagnús saga*). En enkelt menes at være oversat fra tysk, nemlig *Þiðreks saga*, hvis forlæg dog ikke kendes; det tør heller ikke udelukkes, at enkelte andre sagaer, der nu antages at være forfattet på islandsk, kunne være oversat fra tysk, skønt deres forlæg ikke er fundet, fx *Konráðs saga* eller *Bærings saga*.

Nogle, måske de fleste, af de håndskrifter på latin eller oldfransk der er brugt af oversætterne, er skrevet i England. Har nogle riddersagaer haft forlæg der ikke blot var skrevet i England, men også på engelsk?

Inden for andre genrer end riddersagaen er der meget få old-islandske tekster der er oversat fra engelsk. Så vidt vides, gælder det kun nogle tekster i to andre genrer. Et par homilier, der er bevaret i *Hauksbók*, synes at være oversat delvis efter Ælfric, omkring 1200 eller måske før. I det 15. årh. er en del islandske *ævintýri* oversat efter middelengelske *exempla*. Se herom Einar G. Pétursson, *Miðaldaævintýri þýdd úr ensku* (Reykjavík 1976), især kap. 3, "Ensk áhrif", med henvisninger. Hvis nogle riddersagaer er oversat fra engelsk, ligger både deres forlæg og oversættelserne kronologisk imellem de oversatte homilier og *exempla*.

Om to riddersagaer har det i nyere tid været antaget, at de var oversat fra engelsk, nemlig *Bevers saga* og *Olif & Landres*. Det skriver E. F. Halvorsen i artiklerne "Riddersagaer" (i *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder* XIV, 1969, 175–183) og "Norwegian Court Literature in the Middle Ages" (i *Orkney Miscellany* 5, 1973, 17–26, især s. 18), og efter ham Knud Tøgeby i "L'influence de la littérature

française sur les littératures scandinaves au moyen âge” (i samleværket *Grundriss der romanischen Literaturen des Mittelalters*, I, Heidelberg 1972, 333–395, heri s. 372). Det skal i det følgende diskuteres, om de to sagaer virkelig er oversat fra engelsk, eller om de snarere er oversat fra fransk ligesom de fleste andre oversatte riddersagaer.

BEVERS SAGA

B.s. er udgivet af Gustaf Cederschiöld i *Fornsögur Suðrlanda* (Lund 1884). Inden denne bog udkom samlet, var dens dele blevet offentliggjort over en årrække i *Acta Universitatis Lundensis*, *B.s.*s tekst i bind 15 (1878–79) og indledningens omtale af den i bind 19 (1882–83). Cederschiöld kendte så at sige ikke de nærmest beslægtede tekster, og hans udsagn (s. CCXVI f.) om sagaens forlæg bygger udelukkende på ord i sagaen. På den ene side fandt han fire engelske låneord som pegede mod et engelsk forlæg (jfr. nedenfor), på den anden side tydede brugen af ordet *Franzeisar* i betydningen ‘de kristne’ (s. 263) på et fransk forlæg. Herpå byggede han den hypotese, at sagaens direkte forlæg var fransk, men at dette franske forlæg igen var oversat fra engelsk.

På lignende måde formodede E. Mogk i sin anmeldelse af udgaven i *Zeitschrift für deutsche Philologie* 17 (1885) 465–486, at første del af sagaen var oversat fra engelsk, sidste del fra fransk.

Cederschiölds udgave foranledigede Eugen Kölbing til at skrive “Studien zu Bevis saga” (i *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* XIX, 1894, 1–130). I modsætning til Cederschiöld kendte Kölbing de tilsvarende versioner på anglo-normannisk, kymrisk (walisisk) og middelengelsk (den sidste havde han selv udgivet for Early English Text Society i 1885–86). Kölblings afhandling indeholder dels en kritik af sagaudgaven, som Cederschiöld besvarede i samme tidsskrift (XXIII, 1898, 257–287), dels en sammenligning med de tre andre ovennævnte versioner. Han konkluderede, at det oldfranske digt var sagaens eneste kilde, dog i et håndskrift der var fuldstændigere end de bevarede anglo-normanniske fragmenter.

Denne konklusion bifaldt A. Stimming i sin udgave, *Der anglo-normannische Boeve de Haumtone* (*Bibliotheca Normannica* 7, Halle 1899), heri s. CII–CXXX om sagaen, s. CXLIX–CLXXX om det indbyrdes forhold mellem de bevarede versioner på anglo-normannisk,

kymrisk, nordisk og engelsk. Han mente, at de tre sidste gik tilbage til anglo-normanniske versioner, der var forskellige fra den bevarede og ældre end denne. Dette fastholdt Stimming i *Der festländische Bueve de Hantone*, Fassung III, Band II (Dresden 1920), s. 228, 230 og 331.

Da var Stimmings opfattelse blevet modsagt af Christian Boje, *Über den altfranzösischen Roman von Beuve de Hamtone* (Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie, XIX. Heft, Halle a.S. 1909), s. 14–16. Han mente, at forlæggene for den kymriske og den nordiske oversættelse ikke var andre versioner end den bevarede anglo-normanniske, men blot andre håndskrifter af den samme version. Derimod gav han Stimming ret i, at den engelske gendigtning forudsatte en anden anglo-normannisk version, som kunne være ældre eller yngre end den bevarede.

Endnu videre gik Philipp August Becker, *Beuve de Hantone* (Berichte über die Verhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, Phil.-hist. Klasse, 93.3, Leipzig 1941). Han mente, s. 64–66, at ikke blot den kymriske og den nordiske, men også den engelske oversættelse byggede på den samme anglo-normanniske version som den bevarede, blot i andre afskrifter.

De nævnte forskere er enige om, at de anglo-normanniske håndskrifter der var forlæg for de tre nævnte oversættelser havde tekster der ikke var fuldstændig identiske med de bevarede fragmenters tekst. Uenigheden gælder graden: om forskellene var så store, at man ville betegne teksterne som forskellige versioner. Det mente Stimming, men Boje og Becker har sikkert ret i at hans opfattelse ikke er bevist. Den kan ganske vist heller ikke siges at være modbevist, men når der ikke er positiv grund til at regne med flere anglo-normanniske versioner, er det enklest kun at regne med een, og mene at forskellene skyldes oversætterne eller gendigterne først og fremmest, desuden mere eller mindre mekanisk arbejdende afskriverer før og efter oversættelserne, måske også redaktører efter oversættelserne, men næppe redaktører før oversættelserne. (De nævnte forskere var navnlig uenige om forholdet mellem den eller de anglo-normanniske versioner og de kontinentale, og herom har også andre ytret sig, men det vedrører os ikke her.)

Kölbing, Stimming, Boje og Becker var enige om, at sagaens forlæg var anglo-normannisk, skønt de var uenige om dets forhold til den bevarede anglo-normanniske version. Deres argumentation er mig bekendt aldrig blevet gendrevet. Alligevel antager Halvorsen og Togeby

et engelsk forlæg for sagaen (dog synes Halvorsen at have opgivet det i sin artikel om *B.s.* i *KLNM XXI*, 1977, 109). De bygger øjensynlig udelukkende på låneord fra engelsk.

Togeby tilføjer, at hvis sagaen var oversat fra fransk, ville den være den eneste der var oversat fra fransk efter Håkon Håkonssons tid (*Les relations littéraires franco-scandinaves au moyen âge, Actes du Colloque de Liège* (avril 1972), Paris 1975, s. 186). Men på den ene side er *B.s.* ikke nødvendigvis yngre end H.H.s tid (Halvorsen 1977), på den anden side kan det ikke udelukkes, at enkelte af de utvivlsomme oversættelser fra fransk er yngre end 1263.

Som låneord havde Cederschiöld nævnt fire, og Halvorsen havde selv i *The Norse Version of the Chanson de Roland* (*Bibliotheca Arnamagnæana XIX*, Kbh. 1959, s. 24) nævnt to af disse (*stívarðr*, *skvíari*) samt et tredje (*lávarðr*), med den tilføjelse, at "such words may have been more current in late 13th century Norway than the admittedly scanty sources suggest, so it is best not to draw any conclusions from this kind of evidence" — hvad han altså alligevel senere gjorde i sine ovennævnte artikler. Togeby nævner de samme tre låneord som Halvorsen.

Lad os se på de tilsammen 5 engelske låneord, der er fremført til støtte for et engelsk forlæg for *B.s.*, først de 4 der anføres af Cederschiöld.

Stívarðr (215.22 var.) findes kun i håndskrift D, hverken i B eller i C, og er utvivlsomt tilføjet af en afskriver.

De tre andre ord er i engelsk lån fra fransk, og hvis deres forekomst i sagaen overhovedet skyldes mekanisk overførelse fra forlægget, kan dette lige så vel have været fransk som engelsk:

Skvíari, i udgaven skrevet *skuiari*, kan lige så vel gengive fransk *escuier* direkte som det engelske lån *squire*. Det forekommer (mindst) 5 gange i sagaen. Intet af stederne har den bevarede middelengelske tekst ordet *squire*, men enten *chaumberlain* (udg. Kölbings v. 572/446, hvis det vers svarer til sagaen 215.25, men det svarer snarere til 215.21) eller *stywarde* (kun ms. O, v. 2105 = sagaen 233.14) eller ingenting. På 4 af de 5 steder har den bevarede anglo-normanniske tekst ordet *esquier* (v. 1384 = 230.31; v. 1435 = 231.22; v. 1496 = 232.22; v. 1541 = 233.14); på det femte sted mangler det vers der formodentlig har indeholdt ordet (mellem v. 409 og 410 = 215.25).

I sagaen 244.31 kaldes hovedpersonens afdøde far *justis(us) yfir öllu*

Einglandi. På det tilsvarende sted i den bevarede middelengelske tekst, v. 3507/3243: *marchal*. Den anglo-normanniske tekst v. 2423 ff. har ingen tilsvarende titel. Hvis sagaen har ordet *justis* fra sit forlæg, kan dette lige så vel have været oldfransk som middelengelsk. I øvrigt findes ordet i flere norrøne tekster og kan lige så godt have været indsat af oversætteren eller en afskriver.

Det sidste ord, *parlament* (244.43 ms. C; *fiolmenni* B; A og D mangler her) står i en passage der sikkert kun er et resumé af forlægget, hvad enten forkortelsen skyldes oversætteren selv eller en senere afskriver, og ordet er næppe overtaget fra forlægget. Det findes i øvrigt også i *Partalopa saga*, hvis forlæg var fransk.

Til disse fire ord, der nævnes af Cederschiöld, føjer Halvorsen, fulgt af Togeby, ordet *lávardr*. Det beviser dog intet, bl.a. af den simple grund, at det overhovedet ikke forekommer i sagaen, hverken i udgavens tekst eller i dens variantapparat eller i Kölbings tilføjelser til variantapparatet.

Omvendt har et sjette ord i sagaen været brugt som indicium for et fransk forlæg, nemlig *píkstafr*, der efter sammenhængen må betyde 'pilgrimsstav' (258.20, 259.13, 260.20, jfr. F. Fischer, *Die Lehnwörter des Altwestnordischen*, Palaestra 85, Berlin 1909, s. 177). Dette indicium er dog værdiløst. I oldfransk hedder 'pilgrimsstav' nemlig ikke *pic* eller lignende, men *bordon* eller *fust*, evt. med adjektivet *ferré*. Således er *píkstafi* i *Karlamagnús saga* 467.29 en oversættelse af *fustz ferrez* (*Pèlerinage/Voyage de Charlemagne*, vers 80). Der er intet grundlag for at tillægge ordet *píkstafr* en anden betydning i B.s. end i *Kms* (det gør Finn Hødnebo i supplements-bindet til Fritzner).

Det er utvivlsomt og ubestridt, at sagaens forlæg ikke er identisk med den middelengelske tekst der er bevaret i flere håndskrifter. De fem anførte engelske låneord kan ikke bære en hypotese om en derfra forskellig middelengelsk version, som der ikke ville være andre spor af end sagaen. Kölbing, Stimmings, Bojes og Beckers konklusion må stå ved magt: sagaen er — ligesom den middelengelske og den kymriske tekst — oversat fra den franske *chanson de geste*, i et anglo-normannisk håndskrift, hvis tekst stod den bevarede anglo-normanniske nær.

OLIF & LANDRES

O&L findes i håndskrifterne B og b af *Karlamagnús saga* og er aftrykt i C. R. Unger's udgave af denne (Christiania 1860, 50–75).

Foran selve teksten har begge håndskrifterne en indledning, der siger, at Bjarni Erlingsson fandt beretningen "ritaða ok sagða í ensku máli í Skotlandi, þá er hann sat þar um vetrinn eptir fráfall Alexandri konungs" (dvs vinteren 1286–87, ikke 1284), og at Bjarni lod den "snara/setja ór ensku máli í norrœnu". Disse rene ord er hovedargumentet for den almindelige antagelse, at tekstens forlæg var på engelsk.

Imidlertid kunne det tænkes, at indledningens udsagn om forlæggets sprog var forkert. Det kunne tænkes, at indledningen ikke var forfattet af oversætteren, og at dens forfatter nok vidste, at forlægget var fundet i Skotland, men ikke på hvilket sprog, og at han kun byggede sine ord om sproget på et — galt — gætterier ud fra findestedet.

Det kunne også tænkes, at indledningens oplysninger var det pure ospind. Det menes at gælde lignende oplysninger i indledningerne til to andre sagaer. I *Viktors saga ok Blávus* siges det, at kong Håkon Magnusson (d. 1319) lod oversætte riddersagaer ikke blot fra fransk, men også fra græsk, og det er sikkert galt. I *Blómstrvalla saga* fortælles det, at historien blev læst op på tysk ved en bryllupsfest i Spanien og ført hjem til kong Håkon (Håkonsson, d. 1263), og det er utvivlsomt ospind. Det samme kunne gælde indledningen til *O&L*.

Der er to forhold der gør det rimeligt at betvivle indledningens udsagn og søge andre argumenter for eller imod engelsk som forlæggets sprog: (1) Hvis *O&L* er oversat fra middelengelsk, er det den eneste riddersaga der er det (idet *Bever's saga* er oversat fra fransk, jfr. ovenfor), og også i andre genrer er oversættelser fra engelsk meget sjældne (jfr. ovenfor). — (2) Der findes intet andet spor efter en middelengelsk tekst med *O&L*'s indhold (J. B. Severs, *A Manual of the Writings in Middle English 1050–1500*, I, *Romances*, New Haven 1967, s. 81). Ganske vist er der gået mange old- og middelengelske tekster tabt, men det gælder tilsyneladende netop i mindre grad 'romances' med emner omkring Arthur eller Karl den Store eller fra antikken, iflg. specialisten R. M. Wilson (*The Lost Literature of Medieval England*, London 1952, kap. VI, især s. 114 og 132; *O&L* omtales s. 121). Derimod findes der på oldfransk en chanson de geste med beslægtet indhold, *Doon de la Roche* (udg. Paul Meyer & Gédéon Huet, *SATF*, Paris 1921), og også den tabte arketype for den norrøne og den franske tekst og den spanske *Historia de Enrrique, fi de Oliva* har været på oldfransk.

O&L er især blevet undersøgt af H. M. Smyser, "The Middle English

and Old Norse Story of Olive”, i *PMLA* LVI (1941) 69–84. Til denne artikel slutter sig Henning Larsen, “Olive and Landres”, i *The Journal of English and Germanic Philology* 40 (1941) 526–529, med Smysers svar, “Olive Again”, i *Modern Language Notes* LXI (1946) 535–538. Se også Constance B. Hieatt’s indledning til hendes engelske oversættelse af *O&L* i *Karlamagnús saga*, I (Toronto 1975) 163–175.

Smyser og Larsen fremdrager en række forhold der skal bevise, at den norrøne tekst følger sit tabte engelske forlæg nøje. Nogle af disse forhold synes virkelig at vise, at teksten følger sit forlæg ret nøje (og deraf kan der drages en slutning, jfr. nedenfor). Men de viser ikke, at det tabte forlæg var engelsk og ikke fransk (det hævdede Smyser og Larsen heller ikke, de forudsatte det). Snarere tværtimod: flere af de ord som sagaen kan formodes at have overtaget fra sit forlæg stammer fra fransk og er som låneord i engelsk først belagt et halvt til et helt århundrede efter 1286 (*tortis* ‘fakkel’ 52.2, *soppa af víni* ‘brød dypet i vin’ 56.24, *kamelet* ‘grov uld’ 60.26, *syrkot* ‘overkjortel’ 70.7). Hvis der har eksisteret en middelengelsk versroman om *O&L* inden 1286, kan den dog meget vel have indeholdt disse ord.

Forlæggets sprog vises dog af et af de fremdragne forhold, som Smyser tilføjede i en korrekturnote: “þá kom hon í höllina einsaman, (nú megi þér hlýða hvað ek segir yðr, hon kom vist einsaman inn, svá) sem hon væri sprungin út or steini” (*Kms* 60.25). Dette udtryk, ‘alene som sprunget ud af en sten’, findes tilsyneladende ikke i oldfransk, men det findes flere gange i middelengelsk, hvor det enten angiver “the absence of any known ancestry or kinsfolk” (den store Oxford-ordbog under *Stone*, 16e) eller hurtighed som en gnist der slås af en sten (G. M. McKnight i udg. af *King Horn*, EETS 14, 1901, s. 114). Hvis dette udtryk alligevel skulle vise sig belagt også i oldfransk (fx i den *Anglo-Norman Dictionary*, hvis første levering, A-Cyvere, er udkommet i 1977), må spørgsmålet tages op til ny overvejelse. Men indtil da må udtrykket betragtes som en kraftig støtte til indledningens ord om at forlægget var på engelsk.

Om et enkelt ord i *O&L* siger Smyser 1946, at “so far from indicating a close translation from English, it would suggest that the original of the *Landres þáttur* [= *O&L*] was not English at all, but French”. Det er ordet *linore* efter ms. B, *livore* efter ms. b, som findes i flg. sammenhæng:

(Landres har fundet sin moder indemuret i et stenhus ude i skoven og vil befri hende, men har hverken jernredskab eller hammer eller andet stenhuggerredskab.) Hann gengr þá út í skóginn ok leitast um, ef hann mætti finna þat tré er *linore/livore* kallast, en þat er svá hart sem hit harðasta járn (*ms. B*, sem stál *ms. b*). Gengr hann nú í einn myrkvan stað ok finnr skjótt þetta sama tré ok gerir þat til feginsamliga með sínum knífi, gengr síðan aptr til hússins er móðir hans sat í, ræðr þegar til ok þjakkar sem hann getr fastast vegginn, þar til er hann kemr or einum steini, og síðan hvern eptir annan, þar til at hann gat sét móður sína ok í nóg var ljóst í myrkvastofunni. (udg. Unger, side 69)

Ordet *linore/livore* afleder man af fransk *l'ivoire* 'elfenben', med artiklen, misforstået som navnet på en træart. Denne forklaring kan dog ikke være rigtig: Det er usandsynligt, at en fransk digter skulle tro, at *ivoire* var navnet på en træart, og at det var velegnet materiale til en mejsel. Det er også usandsynligt, at den englænder eller nordmand/islænder der oversatte fra fransk skulle tro, at *ivoire* var en træart, og overføre det franske ord uden at oversætte det, endda med den franske artikel, eller at han, hvis hans franske forlæg ikke omtalte *ivoire* som en træart, selv tildigtede eftersøgningen af en bestemt træart i skoven ud fra et fransk ord han ikke forstod. Det er derfor sandsynligt, at *linore/livore* ikke gengiver fransk *l'ivoire*, men enten et oldfransk eller et middelengelsk navn på en træart, hvorom man vidste, at dens ved var hårdt, og at den voksede i skygge. Imidlertid findes der hverken i oldfransk eller i middelengelsk et trænavn *linore* eller *livore*, så der må være sket en fejllæsning. Der findes næppe noget oldfransk trænavn der kan være fejllæst som *linore/livore* og som betegner et træ med de nævnte egenskaber. Da *linore/livore* således hverken kan gengive fransk *l'ivoire* eller et oldfransk trænavn, giver ordet intet fingerpeg i retning af et fransk forlæg for sagaen. Det gælder uanset om det fejllæste trænavn kan identificeres med et kendt middelengelsk trænavn eller ej.

Kan det det? Ordet kan minde om middeleng. *linde* 'lind'; men *-d-* har næppe kunnet fejllæses som *-or-*, og den norske eller islandske oversætter ville have genkendt sit eget sprogs *lind*. Hertil kommer, at lindens ved er meget blødt. — Egetræ er hårdt, men middeleng. *ok, oke, ook* har næppe kunnet fejllæses som *linore/livore*. — Ibenholt er også hårdt, men middeleng. *eben(us)* kunne næppe fejllæses som *linore/livore*, og træet vokser ikke

i Frankrig, hvor historien foregår. — Også kristtornen har hårdt ved, og den vokser gerne i skygge, men den er næppe kraftig nok til at kunne levere en mejsel. En fejllæsning af middeleng. *holin tre* forudsætter udeladelse af *ho-* og fejllæsning af *-t-* som *-o-*. — Den bedste hypotese er middeleng. *iw (tre)* 'taks' (ny-eng. *yew*). Taksens ved var kendt for sin hårdhed: "se hearda iw ond se fealwa holen" 'den hårde taks og den bleggule/visne/tørre/stive kristtorn' (*The Old English Riddles of the Exeter Book*, udg. C. Williamson, Chapel Hill 1977, s. 100, i gåde 53, i andre udgaver 55 eller 56). Taksen vokser gerne i skygge. Dens middeleng. navn er tilstrækkelig sjældent til at have kunnet være ukendt for oversætteren, og tilstrækkeligt forskelligt fra hans eget sprogs *y-r* til at han ikke har kunnet oversætte det ved gætning. En fejllæsning af *iw tre* som *linore/livore* synes ganske vist ikke at ligge lige for, men er dog tænkelig, for eksempel således: *i* eller snarere stort *I* kunne fejllæses som *l*; *w* kunne skrives enten med runen *wyn*, der ligner *y* og *þ*, eller med *w* = dobbelt *v* i ligatur, den sidste kunne fejllæses som *i* + enkelt *v*; og *tr* skrevet sammen kunne læses som *or*. — Hverken *iw tre* eller *holin tre* har indlysende let kunnet fejllæses som *linore/livore*, men disse to middeleng. trænavne er alligevel hver for sig mere sandsynlige som forlæggets læsemåde end oldfransk *l'ivoire* — og af de to forekommer *iw tre* sandsynligst.

Konklusion: Indledningen til *O&L* angiver engelsk som forlæggets sprog. Dette bekræftes af udtrykket 'alene som sprunget ud af en sten' og modsiges ikke af *linore/livore*. Som påvist af Smyser og Larsen, har oversætteren fulgt sit forlæg ret nøje.

LIGHEDERNE MELLEM BEVERS SAGA OG OLIF & LANDRES

I sin udgave af bl. a. *Bevens saga* (*Fornsögur Suðrlanda*, side CCXXXVII) påviste Cederschiöld nogle ligheder mellem den og *O&L*. Af disse ligheder er nogle af sproglig-stilistisk art: *hverr* som relativ, *svá sem* og *sem* som temporale konjunktioner, vokativer med attribut (typen *góðr(-i) vin(r)!*), fælles stereotype udtryk. Andre gælder motiver: heltens færd og møde med en pilgrim, som hilser ham og byder ham mad; forræderen Milon, som søger med svig at finde heltinden, men det mislykkes, og han straffes hårdt (Milon i *Erex saga* kan have sit navn herfra); en hovedpersons syvårige fangenskab blandt "eitrvikendi"; heltens vidunderlige hest, som bl.a. sparker en ondsindet prins ihjel. Cederschiöld sluttede heraf, at det ene skrift havde lånt fra det andet, uden at udtale sig om lånenes retning.

Kölbing påviste i sin ovennævnte artikel om *Bever's saga*, s. 128–9, at de nævnte motiver den har fælles med *O&L* allerede findes i den anglo-normanniske *Boeve de Haumtone*, og han sluttede deraf, at lånene var gået fra *Bever's saga* til *O&L*, og at *Bever's saga* derfor måtte være ældre end *O&L*. Denne konklusion er tiltrådt af Finnur Jónsson (*Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie*, 2. udg., III, 1924, 959f.) og Knud Togeby (i *Grundriss*, 1972, 372).

Konklusionen holder imidlertid ikke, hvis Smyser og Larsen har ret i, at *O&L* følger sit forlæg ret nøje. I så fald har de fælles motiver forekommet allerede i de to norrøne teksters forlæg, uanset disses sprog, og de viser intet om en særlig nær forbindelse direkte mellem de to norrøne oversættelser og følgelig heller intet om *Bever's saga's* datering i forhold til *O&L*, der som nævnt er dateret til snart efter 1286.

De sproglig-stilistiske ligheder har de to tekster fælles med andre norrøne tekster, måske med undtagelse af nogle af de stereotype udtryk, som imidlertid kan stamme fra forlæggene. De viser derfor heller ikke en nærmere forbindelse mellem just disse to norrøne tekster.

Smysers og Larsens antagelse forudsætter, at de nævnte motivers fravær i de to tekster som den norrøne *O&L* er nærmest beslægtet med, nemlig den franske *Doon de la Roche* og den spanske *Historia de Enrrique*, ikke viser, at motiverne også manglede i *O&L's* forlæg. Denne forudsætning holder stik: De to vesteuropæiske tekster forudsætter den samme omarbejdelse af de tre teksters arketype (J. Ignacio Chicoy-Dabán, "La Historia de Enrrique fi de Oliua y la chanson de geste *Doon de La Roche*", foredrag på Rencesvals-selskabets 8. kongres i Pamplona og Santiago de Compostela i august 1978); de viser derfor ikke, at motiverne ikke fandtes i arketypen. Om dette er tilfældet, skal der ikke tages stilling til her. Her skal det blot refereres, at G. Huet (i udgaven af *Doon de la Roche*) og Smyser (i den nævnte artikel fra 1941) ud fra forskellige præmisser er enige om, at handlingsgangen i arketypen har ligget nærmere ved *O&L* end ved de to andre tekster.

KONKLUSION

Bever's saga er utvivlsomt oversat fra fransk (anglo-normannisk). Der er derfor ingen grund til at antage eksistensen af en middelengelsk version af *Sir Bevis* forskellig fra den bevarede.

Olif & Landres er derimod snarere oversat fra engelsk, skønt der

ikke er andre spor af en middelengelsk 'romance' med dette indhold, og skønt der ikke er andre riddersagaer der må antages at være oversat fra middelengelsk.

De to norrøne tekster er ikke nærmere beslægtet indbyrdes end med andre norrøne tekster, idet deres fælles træk enten også findes i andre norrøne tekster eller er overtaget fra deres to forlæg. Mens *O&L*'s datering til 1286-7 eller snart derefter kan være rigtig, er spørgsmålet om *Bever's saga*'s relative og absolutte datering åbent.

Nú er í undirbúningi ný vísindaleg útgáfa *Beverssögu* á vegum Stofnunar Árna Magnússonar á Íslandi. Christopher Sanders býr söguna til prentunar, og mun hann í inngangi sínum fjalla ítarlega um ýmis þau vandamál sem hér hefur verið drepið á.

Ritstj.